

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת בהר תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תקכ"א

דרשת פרקי אבות

והוא משום שבפרק זו מתו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא, וכל זה מפני שלא נהגו כבוד זה לזה (יבמות סב.). ויש לנו לשום לב לזה להתלמד איך יש לנהוג כבוד לחבירו, ומכל שכן שלא לבזותו. ופירשו בו, כי באמת אין על זה חיוב מיתה, ומכל שכן שתורתם היה צריכה להגן עליהם. אך בהיות שהם יתגדלו אחר כך ויגיעו למדריגת להיות מרביצי תורה, ואם הם לקויים במדותיהם, הרי יעמידו תלמידים כאלו גם להלאה, ואז תפוג תורה מישראל, כי תורה בלי מדות טובות אין לה חשיבות, ולכן נסתלקו שלא יומשך הנהגה זו להלאה.

והיה אז העולם שמם עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה לחמשה תלמידים, והם הם העמידו תורה באותה שעה (שם), ואחד מהם היה רבי שמעון בן יוחאי, וגם לפניו בא נסיון כזה, וכמעט שנכשל בה. כמו שסיפרו חז"ל (שבת לג.) שכאשר יצאו מהמערה חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערתכם. הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא, אמר משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם. נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון, אמר לו בני די לעולם אני ואתה ע"כ. והיינו שמגודל מדריגתם שנתעלו בפרישות י"ב שנה מכל הבלי העולם, התחילו לבזות ולהקל בעיניהם בני ישראל העוסקים על מחייתם, עד שהחזירם הבת קול להמערה על שנה נוספת, לתקן את מדותיהם בזה.

ומה שיצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערתכם. נראה דאין הכוונה שמחריבין העולם

במשנה (אבות ד-ג) הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם וכו', שאין לך אדם שאין לו שעה. ופירש בתפארת ישראל, אל תהי בו אפילו לכסיל ולבער ומשולל מכל דעת, ואפילו הוא רשע למות, תרחם על קלקולם ולא תבזם. ואם כי ממך נעלם טעם הוייתם, אלקים הבין דרכה. ולא לחנם הניחו הקב"ה בחיים, כי יש בו צורך הנעלם ממך, או שיבוא שעה שיהיה צורך בו, ומי יודע הטוב שיתגלגל על ידו, וא-ל דעות ה' ע"ש.

ויש להוסיף דמבואר להלן במשנה (ד-טז) כי יש בעולם הזה שעה מובחרת, וכמו כן יש שעה מובחרת לעולם הבא. בעולם הזה, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל חיי העולם הבא. ובעולם הבא, יפה שעה אחת קורת רוח מכל חיי העולם הזה. וגם בהאדם הפשוט ביותר יתכן שיהיה לו בחייו שעה זו, שמתבונן על מצבו ומתאונן על מעשיו וחוזר בתשובה, ויהיה לו שעה אחת בתשובה, כמו רבי אלעזר בן דורדייא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא באה עליה, ובסופו חזר בתשובה, ובכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת (עבודה זרה יז.). או שיהיה לו שעה אחת במעשים טובים, שיודמן לו מצודה רבה שעל ידו קונה עולמו, וכמו שסיפרו חז"ל (שם י) על קטיעא בן שלום, שגם עליו בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת. ולכן אל תהי בו לכל אדם, כי אין לך אדם שאין לו שעה זו, שיודמן לו בחייו שעה של תשובה ומעשים טובים. ואין לך אדם שאין לו על כל פנים שעה אחת מקורת רוח בעולם הבא, שהרי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ.).

*

והנה הימים האלו הם ימי הספירה, שנוהגין בו כל בית ישראל אבילות, שלא לישא אשה ולא להסתפר,

הנביא, ואמר לו אתה עם הארץ מתנבא בנביאות, ועל ידו נפלו עליו עמי הארץ רשעים גמורים והרגו אותו. וצוה שיכתבו על מצבתו, פה נטמן מי שהרג זכריהו הנביא, ואמר שכבר הוא מתוקן ע"כ. [ועיין בזה בתפארת שלמה שער התפלה עה"פ וירא ישראל]. ועל זה דרשו חז"ל (פסחים כב.) את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים.

ולא עוד אלא חיובא רמיא להחזיק לומדי תורה בגופם והונם, להיות לו חלק ונחלה בתורתם ועבודתם, אשר חלק כחלק יאכלו, המחזיקי תורה עם לומדי התורה, וכדאיתא במדרש בפרשתנו (ויק"ר כה-ב) שעתיד הקב"ה לעשות צל וחופות לבעלי המצות אצל בני תורה בגן עדן, דכתיב (קהלת ז-יב) כי בצל החכמה בצל הכסף ע"כ.

*

ואיתא בגמרא (בבא בתרא ח.) רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה, אבל עמי הארץ אל יכנסו. דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס, אמר לו רבי פרנסני, אמר לו בני קרית, אמר לו לאו, שנית אמר לו לאו, אם כן במה אפרנסך, אמר לו פרנסני ככלב וכעורב, פרנסו ע"כ. ופירש רש"י ככלב וכעורב שחס הקב"ה עליהם (שבת קנה:): שנאמר יודע צדיק דין דלים (משלי כט-ז), לפי שהכלב מזונותיו מועטין, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים. וגבי עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמו-ט), לפי שהעורב אכזרי על בניו, והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך צואתם ואוכלים ע"כ.

ונראה עוד, כי יונתן בן עמרם העיר לרבי, הן אמת דעמי הארץ אין להם זכות תורה מצד עצמם, אבל זכותם גדול במה שהם מחזיקים את התורה. וגם כשאי אפשר להם לסייע בממונם, הם עומדים לימינם, ושומרים על התלמידי חכמים לסייעם בגופם במה שיש יכולת בידם. ואיתא בגמרא (חולין צב.) אומה זו כגפן נמשלה [דכתיב (תהלים פ-ט) גפן ממצרים תסיע], זמורות שבה אלו בעלי בתים [דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי, והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד, ומחזיקים ידי עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם, ומתקיימים על ידם]. אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים. עלין שבה אלו עמי הארץ, [עלין שבגפן סובלין הרוח, ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמם ורוחות, כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים], קנוקנות שבה אלו ריקנים שבישראל. והיינו דשלוהו מתם, ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימין איתכליא ע"כ. הרי שהתלמידי חכמים שנמשלו לגפן, אי אפשר להם להתקיים בלי הזמורות והעלין, היינו הבעלי בתים ועמי הארץ, וממילא גם להם יש זכות של תורה.

במה שנשרף כל מקום שנתנו בו עיניהם, כי בודאי רבי שמעון בצאתו מהמערות לא יסתובב בשדות ובחצרות, אלא תיכף יחזור לבית מדרשו. וגם אם ידליק איזה שדות בדרך חזרתו, עדיין אין בזה איבוד עולם. אך הכוונה הוא, כי הבת קול עורר את רבי שמעון, אתה תלמיד מרבי עקיבא, וראית בעיניך איך מתו כ"ד אלף תלמידי חכמים בשביל שלא נהגו כבוד זה בזה, וראשונים כלו מפני חטא כזה, ואתם שונים בה, לזלול בבני אדם שאין תורתם אומנתם. ואם אתה תענש עבור זה כמותם, אז יהיה חורבן עולם, כי איך יהא קיום עולם בלי תורתו של רבי שמעון, בנגלה ובנסתר, ואם תמשיכו בדרך זה, אז להחריב עולמי יצאתם.

*

ונראה לשלב הדברים לפרשתנו, שבסיום הפרשה נאמר שלשה מצות, לא תעשו לכם אלילים, ופסל ומצבה לא תקימו לכם, את שבתותי תשמרו, ומקדשי תיראו, אני ה' (כז-א). ובגמרא (יבמות ו.) דרשו סמוכין, יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בכבודי ע"כ. ובבעל הטורים הוסיף, סמך שבת לעבודה זרה, ששקול שבת כנגד עבודה זרה (חולין ה.) ע"כ.

ונראה עוד כי בפרשה זו יש רמז גם על החשיבות לכבוד חכמי ישראל בכל מה דאפשר, ומכל שכן שלא לגרום להם חלישות הדעת או לבזותם, ולהזהר בגחלתן שלא תכזה, שנשיכתן נשיכת שועל וכו' (אבות ב-י), גם כאשר יש חילוקי דעות ביניהם בדיני תורה, ואין דעתם מכוונת לעמוד על שיטה אחת. וידוע מה שסיפרו חז"ל (בבא מציעא נט:) בתנור של עכנאי, שלא רצה רבי אליעזר להסכים לדעת חכמי ישראל שהיו הרבים, עד שנמנו עליו וברכוהו, ואמרו מי ילך ויודיעו, אמר להם רבי עקיבא אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא, לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות. אמר לו רבי אליעזר, עקיבא מה היום מיומים. אמר לו רבי כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמת וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים ושליש בחטים ושליש בשעורים ע"כ. הרי לנו עד כמה צריכין להזהר בכבודו של חכם גם כאשר חולקין עליו חביריו, ואין הלכה כמותו.

ומבואר בספר נוצר חסד (אבות ד-ה) שסיפר מרן הבעל שם טוב ז"ע, שהיה צדיק אחד, ואמר קודם פטירתו שימות במיתה משונה על ידי רוצחים, וכבר הוא היה מאה פעמים בעולם הזה, ובכל פעם נהרג, שהוא היה בזמן המקדש ראש סנהדרין חריף וחכם, ולמד בסם המות של תורה, והוא היה הראשון שהכה על לחי ופנים של זכריה

והנה טבעו של הכלב הוא לשמור את בעליו, ואמרו (פסחים ק"ג). אמר ליה רב לרב אסי לא תדור במתא שלא נבח בה כלבא, והיינו כי הם שומרים העיר מפני אויבים וגנבים. ומצינו באליהו הנביא כאשר הוצרך לברוח מאחאב, שאמר לו ה', ואת העורבים צייתי לכלכלך וגו', והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבוקר, ולחם ובשר בערב (מלכים א י"ד). ומבואר בזוהר הק' (ח"ב קצח): שביום חמישי כשברא ה' את העופות, התנה עם העורבים שיפרנסו את אליהו בשנות הרעב ע"ש. ואם כי העורב אכזרי גם לבניו, מכל מקום הם ריחמו על הצדיק, והביאו לו לחם ובשר. ועל כן אמר לרבי, פרנסני ככלב וכעורב, אם כי אין לי זכות תורה מעצמי, אבל אני שומר על תלמידי חכמים כהכלב ששומר את בעליו, וכהעורב שהביא צורכיו של אליהו, ובזכות שאנו מזמינים צורכי החכמים, יש לנו חלק גם בתורתם, וחלק כחלק יאכלו.

*

והנה הצדיקים נקראים בתואר 'שבת' כדאיתא בזוהר הק' (ח"ג קמ"ד): דרבי יהודה קארי ליה לרבי שמעון בן יוחאי שבת דכולהו שיתא יומין מיניה מתברכן ע"ש. והם גם נקראים בתואר 'מקדש', על דרך היכל ה' המה (ירמיה ז"ד), שהשכינה שורה בתוכם, וכדרך שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה-ח). ואיתא בגמרא (שבת נה). וממקדשי תחלו (יחזקאל ט-ו), אל תקרי מקדשי אלא מקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאלף עד תי"ו ע"ש. ועל כן אמר הכתוב 'את שבתותי תשמרו', שיש לשמור על הצדיקים שהם שבתותי, להחזיקם ולהחיותם, ומקדשי תיראו, לירא יראת הכבוד מחכמי ישראל, 'אני ה', שהרי הוקש כבודם לכבוד המקום, את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים.

והמנין לזה ציווי אזהרת עבודה זרה, על פי מה שכתוב בייטב פנים (לפ' זכור אות י'), כי עיקר דביקות ישראל לאביהם שבשמים הוא על ידי תלמידי חכמים וצדיקים, הם המלהיבים לבבות ישראל ליראה את השם הנכבד והנורא לחזק האמונה בלבם, ונאמנים עדותן של חז"ל (כתובות קיא): כי אי אפשר לדבק בה' בלתי על ידי שמדבק את עצמו לתלמידי חכמים וצדיקים, והחוש מעיד על זה, כאשר עינינו רואות הן רבים המתפרצים בעם אשר לא ירמסו בחצרותם וטירותם של תלמידי חכמים וצדיקים, ורחוקים מהם מרחק רב, הם נזורו אחור ונזרק במינות ומלשינות ואפיקורסות ר"ל. ובהיות כן הפוער פיו נגד רעהו להבזות בעליהן בעיניהם, הם תלמידי חכמים וצדיקים שהם שואבים ממנו, ורעהו ישיב הדברים כהווייתן נגד רבו של זה ביתר עוז, השומע ישמע ויאמר כדין וכדין, ויחדול מזה ומזה ואפס עצור ועצוב, וחי' יהיו כתורן בראש ההר בלי משען ומשענת, וזה מעשה יצר הרע שרו של עמלק, למען ירפו העם ידיהם ולבם מהצדיקים.

ומעבד לדברי ממה שראיתי העתק אגרת הקודש שכתב מחותני הרב הקדוש מהר"י אייזיק זללה"ה מזידיטשוב לבן דודו מחו' הרב הקדוש מהר"י אייזיק זלה"ה מקאמארנא, ובו נאמר בזה הלשון, ושמעתי מדודי רבינו רצ"ה [רבי צבי הירש מזידיטשוב] זלה"ה פעם אחד בסעודה שלישית באמצע התורה אמר בזה הלשון יש איזה כת שנוסעים אצל רבי שלהם, ואומרים אין רבי בעולם אלא רבי שלהם, זו רחמנא לצלן [עבודה זרה], אלא האיך לומר, כל צדיק וצדיק וכל רבי הוא טוב לתלמידיו, אלא רבי שלנו הוא יותר טוב לעינינו ע"ש.

ונראה הכוונה בזה, כי האוהב את ה' ותורתו, אוהב כל אחד שדבוק בה' ובתורתו, וכולן שוין לטובה בעיניו. אבל המדבק עצמו ומכניע עצמו רק לצדיק אחד, אין זה מצד מצות ה' עליו, אלא יש לו פניות וסיבות שונות שבחר רק בו, וזהו בחינה של עובד לפסל ומצבה. - ועל כן אמר הכתוב את 'שבתותי' תשמרו, בלשון רבים, כי יש להקב"ה בעולמו הרבה חכמי ישראל שהם בבחינת שבת, ולא רק אחד, וסמך לה פרשת עבודה זרה, שלא יכשל באביורייהו של חטא זה, לדבר סרה על אחרים חוץ מרבו.

*

ובזה יתבאר מה שסיפרו חז"ל (שם) על רבי שמעון ובנו כשיצאו מהמערה חזו אינשי דקא כרבי חרעי, אמרו מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה וכו', בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך, אמר להו לכבוד שבת, ותסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתיהו ע"כ. ולכאורה הרי ישראל מלאים מצות כרמון, ולמה נתישב דעתיה רק בענין זה שנקיט תרי מדאני אסא נגד זכור ושמור.

אך הענין הוא, כי מצות שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה-יב), היינו השמירה של יום השבת גופיה, ומצות זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ-ח), קאי על ימי השבוע, וכמו שפירש רש"י תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת (ביצה טו). ובמכילתא איתא (הובא ברמב"ן שם) שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתבא ע"ש. ואם כן מצות זכור הוא להכין להשבת כל מה שנצרך להתענג בו. ואם כן יש בזה רמו, שמצוה להכין להצדיק שהוא בחינת שבת כל צרכיו, על ידי ימות החול, המה בני אדם העוסקים בעובדא דחול. ועל זה אמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו (ראש השנה כז), והיינו כי הזבולין שהוא מכין צרכיו של יששכר, שזהו מצות זכור, שנותן לב לזכור את הצדיק שהוא בבחינת שבת, להכין לו כל צרכיו, יהיה לעתיד בצלו של יששכר, שהוא עצם השבת, והזכור והשמור יתעלו כאחד.

מכשירי קרבן, וכיון שהקרבנות דוחין שבת, למה לא ידחה גם בנין בית המקדש את השבת, ועל כרחך מוכח מזה דמכשירין אינם כקרבן. וכתב דיש לדחות דהא דעת רבי יהושע (מגילה י). דמקריבין אף על פי שאין בית ע"ש, אם כן שוב לא הוי בית המקדש כמכשירי קרבן, ואינו דוחה את השבת ע"ש.

ואם כן מקרא זה דאת שבתותי תשמרו ואת מקדשי תיראו, דדרשינן מיניה דאין בנין בית המקדש דוחה שבת, מעורר מקום לדון אי מכשירי קרבן דינו כקרבן. על כן הסמיך לה פרשת עבודה זרה, דאיתא בגמרא (שם) שהמשתחוה להר אבניו פסולין למזבח, דילפינן לה מאתנן דכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב 'בית ה' אלקיך' (דברים כג-ט), דמשמע אפילו לבנין הבית ע"ש. אם כן שם גילה לנו הכתוב דמכשירי קרבן כקרבן, ואם כן יש ללמוד מזה גם לגודל שכרו של זבולון שדינו כיששכר, דמכשירי תורה כתורה דמיין, ולכן את 'שבתותי' תשמרו, ואת 'מקדשי' תיראו, היינו הצדיקים שהם בבחינת שבת ומקדש, כי גדול שכרם של המחזיקי תורה אשר המכשירים יהיו כמותם לעתיד לבוא.

ודבר זה הראה רבי שמעון לבנו רבי אלעזר, שהבני אדם שהם כרבי זורעי, ומספיקים בזה לחמם של עובדי ה', חשובה מעשיהם כהלומדי תורה, ולכן ההוא סבא מכין תרי מדאני אסא כנגד זכור ושמור, ששניהם בדיבור אחד נאמרו, ובזה תנוח דעתו, שאין עבודתם רק חיי שעה, אלא הם מספיקים החיי עולם, ודי לעולם אני ואתה, וכאשר המה יפרנסו אותם, גם הם יתעלו להיות בצל החכמה בצל הכסף. [ועיין בשמן ראש ח"ה פ' וירא].

*

ועל דרך דרוש יש להוסיף, לשלב מה שהסמיך הכתוב מצות עבודה זרה, ומצות שבת, ובית המקדש. דהנה בגמרא (עבודה זרה מו:) מיבעיא להו אי דבר הפוסל בקרבן פוסל גם במזבח, אי אמרינן מכשירי קרבן כקרבן דמי או לא. ולכאורה אי נימא דמכשירי קרבן אין דינם כקרבן, אם כן הזבולון שהוא מכשיר לתורתו של יששכר אין דינו להיות דומה במעשיו ובשכרו כמו יששכר. וראיתי בספר יד דוד בפרשתנו, דלכאורה יש לזה ראייה מקרא זה, דהסמיך שבת למקדש, להורות דבנין בית המקדש אינו דוחה שבת, ולכאורה טעמא בעי, הלא בנין המקדש הוא

סעודה שלישית

והוא נותנם לכל ישראל. ולכך כתיב כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה (כו-לה), כי המחזיק בשדהו כמו בעל הבית הוא גוזל את ה', וכתוב (לעיל ה-כג) והשיב את הגזילה אשר גזל ע"ש.

וביאור הדברים, שהרי אמרו (ברכות לה.) רבי לוי רמי, כתיב לה' הארץ ומלואה (תהלים כד-א), וכתוב והארץ נתן לבני אדם (שם קטו-טו). ומשני לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה [הרי הוא לבני אדם] ע"כ. אם כן באמת כל הון בני אדם הוא של ה', אלא שניתן להאדם על שש שנים, ובשנה השביעית חוזר הכל לבעליו על אותה שנה, שמפקירו ה' לכל, ושוב נותן לו זאת בחזרה על עוד שש שנים.

והנה מצות שמיטה הוא נסיון גדול להאדם, שכמעט אין מצוה בתורה שעולה להאדם בהפסד גדול כזה, להזניח פרנסת שנה שלימה, עד שלא ישאר לו פת לחם, וכמו שאמרה תורה וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית. אמנם זהו רק במי שחושב שהשדה שלו הוא, וכחו ועוצם ידו עשה את החיל, על כן כואב לבו ליתן משלו לאחרים פירות שנה אחת. אבל המכיר כי לה' הארץ ומלואה, הרי זה דומה לעשיר שהכניס לביתו עני, ואמר לו שהוא יכול

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה', שש שנים תזרע שדך וגו' (כה-ב). באור החיים הק' דקדק למה הוצרך לומר 'אשר אני נותן לכם', כי פשיטא הוא הנותן ואין אחר לטעות בו. גם מה שאמר שש שנים תזרע שדך וגו', לכאורה הוא שלא לצורך, דעיקר המצוה היא האזהרה על שביתת שנה השביעית. גם מה שאמר ושבתה הארץ שבת לה', וברש"י כשם שנאמר בשבת בראשית ע"ש. צריך ביאור הכוונה בזה. גם להבין למה אמר במצוה זו ושבתה 'הארץ' שבת לה', הלא הארץ בעצמה לא שובתת, שנותנת פירותיה גם בשנה השביעית, ויש הרבה דינים בפירות שביעית, אלא שהאדם שובת בה ממלאכה, ולמה אמר ושבתה הארץ.

ונראה כי פשטות הדברים של מצות שביעית, שהבעלים מפקירים את שדיהם לעניים ולעשירים יחד, והמה הם הנותנים פירותיה לכל. אמנם בפנים יפות (ד"ה ושבתה) כתב, דבשנה השביעית נותן האדם חזרה את שדהו לאדון העולם, וה' הוא הנותן זאת לכל בריותיו. וזה דומה לגזל הגר, דכתיב ביה (במדבר ה-ה) ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו, האשם המושב לה' לכהן. ופירש רש"י קנאו השם, ונתנו לכהן שבאותו משמר ע"כ. וכן פירושו בכאן, ששנת השמיטה כל פירות שביעית הם קדושים לה',

לדור בביתו על ששה שנים, אבל שנה אחד הוא הולך למדינה אחרת וסוגר את ביתו, ולא יוכל לדור בביתו. שבודאי המקבל ההוא לא יהיה לו שום תרעומות על מה שלא ניתן לו שנה אחת, אלא פיו מלא שבח והודאה על הששה שנים שהחיה את נפשו למסור לו ביתו.

ועל כן כדי שלא יכאב לב האדם בקיום מצות שמיטה, הקדים הכתוב כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, תשימו לב כי כל מה שיש לך חלק בארץ זהו משלי, אשר אני נותן לכם, והשש שנים תזרע שדך, זהו מתנה טובה שקבלתם מאת הנותן, ולכן לא ירע לבבכם במה שאני מצוה אתכם, ושבתה הארץ שבת לה, בשנה השביעית.

*

והנה מה שאמר הכתוב ושבתה הארץ, ולכאורה הרי הארץ לא שובתת בשום פעם, כי מה שזרעו בששית צומח בשביעית. ויש לומר בהקדם לבאר מה דאמרו (שבת לג:) ברבי שמעון בן יוחאי כשיצא מהמערה וחזי אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה וכו', בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך, אמר להו לכבוד שבת, ותסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתייהו ע"כ. ויש להבין במה הניח דעתו של רבי שמעון, במה שראה ההוא סבא דנקט תרי מדאני אסא, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת ל) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות וגו' (ישעיה לג-), אמונת זה סדר זרעים וכו' ע"ש. וכתבו בתוס' מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזרע ע"כ. ולכאורה יש להבין הלא כל העולם כולו, אפילו אותן שאינם מאמינים, זורעין את שדותיהן, והאדמה מוציאה פירותיה לכל, ומהו האמונה שמאמין בחי העולמים וזרע. ופירש החידושי הרי"מ זצ"ל דהכוונה הוא, שהגם שרואה בעיניו שהכל הוא בטבע, וכמה שמשקיע יותר וטורח לחורשו ולזבלו, היא מוציאה יותר, אף על פי כן הוא מאמין שהכל הוא מהשי"ת, והוא זרע מחמת אמונתו, שה' צוה כן להטבע ע"כ. (הובא בשם משמואל לר"ה כג.).

וביאור הדברים הוא, כי אנו מאמינים שאין שום כח טבע עצמי בעולם כלל, וכל כחו הוא רק ממה שצוה ה' בתחלת הבריאה, והטביע זאת בהעולם. כי העולם נברא יש מאין בששת ימי בראשית, והכל בדבר ה' נעשה, ובהיות שה' אמר אז תדשא הארץ דשא, עשב מזרע זרע, עץ פרי עושה פרי למינו (בראשית א-יא), ניתן כח בהארץ שתוכל להוציא תבואתה. וכמו כן הוא בכל הדברים הטבעיים בעולם, וכל הטבע כולה היא פלא ונס מופלא. איך הצומח

מצמיח מזרע הנרקב, כל כך תבואה ופירות. והעובד את ה' כאשר חורש וזרע מתבונן אז בנפלאות הבורא, ואומר ברכי נפשי את ה', ה' אלקי גדלת מאד וגו', מצמיח חציר לבהמה, ועשב לעבודת האדם, להוציא לחם מן הארץ וגו', מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית וגו' (תהלים קד-א). וזהו אמונת זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזרע, שמכיר בשעת הזריעה שאין כח בהטבע כלל, אלא הכל הוא כח אלקי, אשר צוה ה' ויעמוד, וזרע רק מגודל אמונתו, כי רק כח אלקים אשר שגבה מדעתינו, יוכל להמציא דבר כזה, שיוציא השדה תבואה ממה שנזרע ונרקב בארץ.

והנה שמירת יום השבת הוא עדות על אמונתו בבריאת העולם על ידי ה' בששת ימים יש מאין. אך לא די לחיות עם זה רק ביום השבת לבד, אלא על כל השבוע נאמר זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ-ח), שגם בחול כשעוסק במלאכתו יתבונן במחשבות אלו, שאין מאכלו של אדם ופרנסתו בטבע, אלא מה' המפרנס לכל. והמאמין בחי העולמים בשעת הזריעה, לא עוסק רק בחיי שעה, אלא טרוד כל היום באמונת אלקי עולם. ולכן כאשר ראה ההוא סבא דנקט תרי מדאני אסא, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, שזכור גם בימי החול ענינו של שבת, שמעיד באמונת אלקי עולם שהמציא את הטבע, בזה נח דעתיה, שהרי עסקם בחרישה וזריעה הוא גם כן חיי עולם. אשר כל מצותיך אמונה. ורק אם אדם 'חורש בשעת חרישה', אז תורה מה תהא עליה (שבת לה:), אבל העוסק בהתבוננות באמונה בשעת החרישה, הרי זהו התכלית להתעלות באמונה.

והנה בצדיקים ההתבוננות בטבע העולם מבליט גודל כח הבורא שבראם, ומתעורר להלל ולפאר לקונו, אבל בפשוטי העם הטבע מסתיר כבוד ה' ורואים בו ההיפוך, שכולם זורעים, והארץ נותנת פירותיה לכל בין לטוב ובין לרע. אבל בשעה שנעשה נס, שינוי בהטבע, אז בולט לנגד עיני כל, כי יש מנהיג להביריה, ובתוך הטבע טמונה כח אלקי. ובדרשות חתם סופר (לשבה"ג רנג) כתוב לפרש המקראות, לעושה נפלאות גדולות כי לעולם חסדו, למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו וכו' (תהלים קלו-ד), שאומר הכתוב על נס מיוחד כי לעולם חסדו. אך הענין הוא, כי אין שום נס גדול, ומה הרעש אם לפני ג' אלפים שנה נבקע הים שעה אחד ונתייבש, ונפל לחם מן השמים, ומעשים כאלו הלא בכל רגע נסים כאלו, מי פתי לא יתעורר בזרעו זרע באדמה ויצין ממנו ציץ ירוק, ושוב פרח בו פרח אדום או לבן, ושוב יגמול ממנו פרי פלוני, איך נעשה זה, וכי אין זה נס כקריעת ים סוף. הנה יבוא השוטה ויאמר בחכמתו זהו בטבע, כי ניצוצי החמה מכין בעפר ומי הגשמים מרטיבים, ועל ידי זה נעשה כך ועל ידי זה נעשה כך. יאמר נא על ידי מה מכין ניצוצי החמה, על ידי מה אד עולה מן הארץ

להגשים, וכל דבריהם הבל ורעות רוח, אלא שחכמיהם אומרים עולם כמנהגו נוהג כה היה וכה יהיה, ואין אחר העושה כן בחכמה ובתבונה ובדעת, ואין אלקים, אלא כך הוטבע מעצמו, ואמת שהוא פלא ואין להבין סתרי הטבע, אך מעצמו הוא כן.

ואמנם כשהקב"ה משנה הטבע, כגון קורע את הים שעה אחד, וממטיר לחם מן השמים, ומוציא מים מצור החלמיש, אף על פי שכל אלו המה כטפה מן הים נגד חדושי מעשי בראשית שבכל יום ויום, מכל מקום ישפוט כל בר דעת מזה שאין הטבע נוהג כן מעצמו, שאם כן לא יכולה להשתנות לצורך שעה. ואם כן משינוי הקטן הלז נדע שזה היוצר והבורא עושה נסים ונפלאות גדולות בכל יום. והיינו 'לעושה נפלאות גדולות לבדו', לפעמים לפי שעה, נדע 'כי לעולם חסדו', וכן 'למכה מצרים בבכוריהם' נדע 'כי לעולם חסדו', וכן כולם, מכל נס לשעה נדע כי חסדו וטובו והתנהגותו והשגחתו לעולם יום ויום ע"כ.

ובה נראה לבאר הכתוב, השמים מספרים כבוד א-ל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע (תהלים יט-ב), דהנה בגמרא (כתובות ה.) פירשו סיום הכתוב, מעשה ידיהם של צדיקים, מי מגיד, הרקיע, ומאי ניהו מטר. [והכי קאמר, ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים, מגיד הרקיע, שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללים על הגשמים, ומטר יורד] ע"כ. והנה השמים בתפארתה מספר כבוד א-ל, באין אומר ואין דברים, אך פשוטי בני אדם אין רואים בה כבוד א-ל, שהרי אצלם הכל הוא טבע. אבל בשעה שיש עצירת גשמים, והצדיקים מתפללים ויורד מטר, ונעשה שינוי בהטבע, אז כולם רואים שהכל הוא יד ה', ואז נגלה לעיני כל איך השמים מספרים כבוד א-ל.

והנה כל הבריאה חפצה ורצונה להרבות כבוד שמים בבריאתה, אשר כל מה שהקב"ה ברא בעולמו לא בראו אלא לכבודו (אבות ו-ב). ובכללה גם הארץ מרבה כבוד שמים בהתבוננות בכח זריעתה וצמיחתה, אך פשוטי עם לא רואים בזה כבוד שמים, כי נדמה להם שהכל היא טבע, ולכן אין להארץ נייחא, שנותנת תבואתה בכל העולם, וחושבין הכל לטבע, ולא מתרבה ממנה כבוד ה'. אבל כאשר מגיע שמיטה, והתורה מבטיחה וצויתי את ברכתי בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים, שזורעין כמו בשאר השנים, ובזכות שמירת שמיטה נשתנה טבע הארץ להיות עושה לשלש שנים, אז רואים כולם שיש

בעלים להארץ, והוא הנותן כח וחיל בהארץ להוציא תבואתה, ומתפרסמת על ידה כבוד ה', אז יש להארץ נייחא, מנוחת הנפש, שמספרת כבוד א-ל, ואז ושבתה הארץ שבת לה'.

וזהו כמו שמצינו בשבת בראשית, והוא על פי מה שכתוב בערוגת הבשם (בפרשתנו) לבאר הא דכתיב ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (בראשית ב-ב), ופירש"י הלא כבר כתיב יום הששי ויכלו השמים, אלא מה היה העולם חסר, מנוחה, באת שבת באת מנוחה (ב"ר יט.). וצריך להבין ענינו, איך שייך לומר בזה שהיה העולם חסר מנוחה, הלא הנבראים לא הטריחו עצמם, ולא יועפו ולא יוגעו בששת ימי המעשה שנבראו, ומי הוא שהיה חסר לו מנוחה, ואיך בא להם על ידי שבת מנוחה שהיה חסר להם ביום החול. ונראה הנה כתיב (נחמיה ט-ו) אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם, פי' דכל מה שברא הקב"ה בעולמו אין לו קיום וחיות אלא על ידי ניצוץ קדושה המחיה אותו.

ומצינו שאמרו רז"ל (הובא ברש"י ויקרא ב-ג) בשעה שאמר הקב"ה יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (א-ו), התחילו מים התחתונים בוכים, ואמרו אנן בעינן למהוי קמי מלכא, קרוב לחצר בית המלך, כמו מים העליונים, עד שהקב"ה פייסם שיהיו המים מתנסכים על גבי המזבח, ומתקרבים לה' על ידי מצות על כל קרבנך תקריב מלח. והנה כמו כן כשברא השי"ת בריות, שהם בארץ הלזו העולם השפל שהוא רחוק מאור אין סוף ית"ש, הניצוץ קדושה שבתוך כל דבר שהתרחק מאוד ממקור קדושתו לא מצא מנוח, כדרך בן שנתרחק מאביו, ולבו תתפעם בקרבו, ולא ינוח עד אשר יוכל להתקרב אל אביו, כמו כן היה העולם חסר מנוחה זו, עד שבא שבת והשי"ת האציל קדושת שבת, ממילא הרגישו כל הנבראים שהם קרובים יותר אל הקדושה שנתרחקו ממנו, וממילא מצאו מנוח, על דרך בן שהלך בשביה לארץ מרחקים דרוחו תפעם בקרבו עד שיוכל להתקרב אל אביו, והיינו דאמרו שהעולם היה חסר מנוחה, עד שבא שבת ובא מנוחה ודפח"ח.

ואם כן המנוחה של שבת הראשונה בהבריאה, אין הכוונה לשביתה ומנוחה של מלאכה, אלא מנוחת הנפש, ששבה רוחה בקדושת השבת. וכמו כן בשביעית יש מנוחת הנפש להארץ, דוגמת השביתה של שבת בראשית.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' ישעי' שלום באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה שמואל לאקס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' ירמיה הערשקא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יושע ווינגארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' גבריאל טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב
--	---	---	---	--